

Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu Cyprus Question Following the Cold War Era

Kamer Kasım*

Özet

Kıbrıs sorununa Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte yeni parametreler eklenmiştir. Soğuk Savaş döneminde Batı ittifakının yumuşak karnını oluşturan Kıbrıs sorunu yüzünden NATO'nun güney kanadının çökmesi olasılığı tartışılmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyelik süreci ile birlikte Kıbrıs sorununa AB'de aktif olarak dâhil olmuş ve Annan Planı AB'nin büyük ülkelerinin teşviki ve baskısıyla sunulmuştur. Bu makalede Kıbrıs sorunu Soğuk Savaş dönemi sonrası ortaya çıkan yeni parametreler, Annan Planı süreci ve Annan Planı sonrası gelişmeler çerçevesinde analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Annan Planı, Soğuk Savaş, Derogasyon, Denktaş.

Abstract

The course of the Cyprus problem was changed with the end of the Cold War and new parameters entered the Cyprus issue. During the Cold War, Cyprus was important for the Western alliance and also it was considered as a soft link or dangerous spot for the NATO since the two NATO ally came face to face because of Cyprus. With the end of the Cold War and the EU membership process of the southern Cyprus included the EU to the Cyprus problem. The Annan Plan was introduced with the encouragement and pressure of the major EU states. In this article the Cyprus problem will be analyzed with the parameters of the post-Cold War era, the process of the Annan Plan and post-Annan Plan period.

Key Words: Cyprus, Annan Plan, Cold War, Derogation, Denktas

Giriş

Doğu Akdeniz'de stratejik açıdan önemli bir konumda bulunan Kıbrıs uluslararası alanda sorunlu bir ada olarak hep tartışmalara ve rekabete konu olmuştur. Kıbrıs sorunundaki gelişmeler uluslararası ortamdaki köklü değişikliklerden etkilenmiş ve her dönemde büyük güçlerin ilgilenmesi gereken

* Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Qos

Akademik
Bakış

57

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

bir yapı olmuştur. Kıbrıs 1571 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu yönetimine girmiş, 1878'de fiilen İngiltere egemenliği başlamış ve 1914'de İngiltere adayı resmen ilhak etmiştir. Bu durum 1923 Lozan Antlaşmasında da tescil edilmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra İngiltere'nin sömürgelerini bırakma sürecine girmesi ve Kıbrıs'ta da İngiliz idaresinin sona ermesine yönelik girişimlerle birlikte Kıbrıs'ta yeni gelişmelerin ilk işaretleri ortaya çıkmıştır. 1960 yılında İngiliz yönetimi sona ermiş ve iki kesimli Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş. Ancak bu devlet uzun ömürlü olmamıştır. 1963'den itibaren başlayan olaylar 1974 yılında yapının tamamen çökmesi sonucunda ortaya yeni bir durum çıkarmıştır. 1975'de Kıbrıs Türk Federe Devletinin ilanı ve 1983'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla adadaki iki farklı devlet temelindeki yapı pekişmiştir. 1960 yılında başlayan ve 1983'e uzanan bu gelişmelerin meydana geldiği ortam Soğuk Savaş dönemidir. İki kutuplu dünya düzeninde sorunun muhatabı olanlar Batı kutbunda yer almaktaydılar ve ABD bu kutbun lideri olarak ittifak içi çekişmeleri ortadan kaldırma politikası izlemekteydi. Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı stratejik konumu ve NATO'nun güney kanadının en önemli ülkesi oluşu ABD'nin ve Avrupa'nın NATO üyesi ülkelerinin Türkiye'ye yönelik politikasında belirleyici bir rol oynamaktaydı. Bu doğal olarak Kıbrıs sorununa da yansımaktaydı. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ise farklı bir uluslararası yapı ortaya çıkmış ve Soğuk Savaş döneminin uluslararası politikaya hâkim olan parametreleri tamamen değişmiştir.

Uluslararası alandaki önemli sorunlar ve gelişmeler birey, devlet ve sistem düzeyinde analiz edilebilir. Kıbrıs sorununda da her üç düzeyin etkisi olmuştur. Ancak uluslararası alandaki çok köklü bir değişim olarak Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte haritaların değişmesi ABD ve Avrupa'nın politikalarındaki farklılıklar Kıbrıs sorununda da yeni gelişmeleri ve parametreleri ortaya çıkarmıştır. Bu makalede Soğuk Savaş dönemi sonrası uluslararası ortamın Kıbrıs sorununa etkisi ve bunun sonucunda meydana gelen gelişmeler analiz edilecektir.

Soğuk Savaş Döneminin “Özel” Ortamında Kıbrıs

İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkım savaş öncesinde Orta Doğu'da etkili konumda bulunan İngiltere'nin politikalarını gözden geçirmesine yol açmış ve İngiltere'nin sömürgelerinin bağımsızlığı süreci başlamıştır. Kıbrıs'ta da daha İkinci Dünya Savaşı sona ermeden adanın İngiltere'den ayrılması yönünde talepleri olan oluşumlar ortaya çıkmıştır. Rumlar adayı Yunanistan'a bağlamak isterken, bu talebe karşı Türklerin de örgütlenmeleri olmuştur. Adadaki huzursuz ortam İngiltere'yi 1955 yılında Londra Konferansını toplamaya yöneltmiş ancak buradan bir sonuç alınamamıştır. 1956 Süveyş bunalımından sonra İngiltere'nin Orta Doğu'daki konumu önemli bir yara almıştır. Mısır yönetimi'nin Kanalı millileştirme politikasını önlemek için

İsrail'in bu ülkeye saldırısını destekleyen İngiltere ve Fransa yalnız kalmışlardır. Bu tarihten itibaren Orta Doğu'da etkinliği sona eren İngiltere için Kıbrıs tek tutunabildiği toprak parçası olarak daha da önemli olmuştur. Ancak adadaki çalkantı da büyüyerek devam etmiştir. Sonuçta İngiltere Kıbrıs'taki varlığını bir süre daha devam ettirmesini garanti edecek olan Mac Millian planını ortaya atmıştır. Kıbrıs yüzünden ortaya çıkan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki ihtilafın NATO'ya zarar vermesinden endişe eden ABD'nin de girişimiyle toplanan Londra ve Zürih konferansları sonucunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. İki kesimli bir parlamento, Devlet Başkanının Rum yardımcısının Türk olduğu memurlukların % 70 e % 30 oranında paylaştırıldığı bir yapı kurulmuştur. Ancak 1963 yılında Rumların adayı Yunanistan ile birleştirmek düşüncesiyle başlattıkları olaylar ile birlikte ortaya çıkan gelişmeler kurulan devletin sonunu getirmiştir. Türkiye adadaki Türklere yönelik baskılar ve terör hareketleri karşısında Garantörlük Antlaşmasına dayanarak müdahale etmek istemiş 1965 yılındaki girişimi ABD Başkanı Johnson'un mektubuyla engellenmiştir. Adadaki yapının artık işlemediği ve devletin çöktüğünün teyidi olan Devlet Başkanı Makarios'un Kıbrıs'tan kaçmasıyla sonuçlanan darbeden sonra ise Türkiye Garantörlük Antlaşmasına dayanarak adaya müdahale etmiştir. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtının yapıldığı uluslararası ortamda NATO ittifakı için çok zararlı olabilecek olan Türkiye ile Yunanistan arasında çatışma ise gerçekleşmemiştir. 1974 sonrası Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasına yönelik çabalarda Batı ittifakının zarar görmemesine NATO üyesi ülkeler dikkat etmişlerdir. NATO açısından 1974 yılındaki olumsuz gelişme Yunanistan'ın NATO'nun Türkiye'nin Kıbrıs harekâtını önleyemediği gerekçesiyle NATO'nun askeri kanadından çıkması olmuştur. Türkiye'nin vetosunu kaldırması üzerine Yunanistan NATO'nun askeri kanadına 1980 yılında dönmüştür. 1981 yılında Yunanistan'da Papandreu'nun iktidara gelmesiyle birlikte Yunanistan Kıbrıs sorununu Türk-Yunan ilişkileri ve NATO çerçevesinden çıkartma politikası izlemiştir. Papandreu ile birlikte gerilen Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve Kıbrıs Rum Kesimi'nde Kipriyanu'nun politikasıyla birleşince Kıbrıs sorununda tam bir tıkanma yaşanmıştır. Türk tarafının Yunanistan ve Rum Kesiminin sertlik yanlısı politikasına cevabı ise Kıbrıs sorununda yeni bir sayfa açmıştır. 15 Kasım 1983 Kıbrıs Türk Federe Devleti parlamentosu oy birliğiyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluşunu ilan etmiştir.¹ KKTC ilan edildiğinde

¹ Kıbrıs sorununda sürece ilişkin olarak yararlanılabilecek bazı kaynaklar: Clement H. Dodd, *The Cyprus Imbroglia*, Huntingdon: The Eothen Press, 1998. Necati Eregün, *The Cyprus Dispute*, Nicosia: K. Rüstem and Brother, 1984. Sebahattin İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Kaştaş Yayınları, Ağustos 1998. Norma Salem (Der.), *Cyprus: A Regional Conflict and Its Resolution*, New York: St. Martin's Press, 1992.

görsel

Akademik
Bakış

59

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

ABD'de Reagan'ın Başkanlığı vardı ve Soğuk Savaş'ın hararetli bir şekilde yaşandığı bir dönemdi. ABD yönetimi KKTC'nin ilanını üzüntüyle karşıladığını ifade etmesine ve diğer ülkelerin tanımaması yolunda telkinde bulunmasına rağmen Türk tarafını karardan vazgeçirmeye yönelik zorlayıcı bir adım atmamıştır. Kıbrıs'ın bölünmüşlüğünü sona erdirecek federal bir devletin kurulmasını çözüm olarak savunan ABD 1984 yılında ekonomik açıdan bütünleşmeyi kolaylaştırmak için 250 milyon dolar ayırmıştır.² ABD ve NATO açısından önemli olan Kıbrıs sorununun Sovyetler Birliğine bölgede avantaj getirecek gelişmeleri ortaya çıkarmamasıydı. Soğuk Savaş dönemi koşullarında bağlantısız bir politika izlemeye çalışan Makarios'dan ABD memnun değildi. Ancak Kıbrıs sorununun tamamen kontrolden çıkıp NATO'nun güney kanadına zarar vermesi de ABD çıkarlarına aykırıydı. Soğuk Savaş döneminin sonlarında Kıbrıs Rum yönetiminde ABD'ye yakın görünen Vasiliu'nun bulunması üzerine harekete geçen ABD'nin teşvikiyle başlayan toplumlararası görüşmeler Şubat 1990'da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Görüşmelerin ertesinde BM Güvenlik Konseyi 649 sayılı kararı kabul etmiştir. Karar taraflara iki toplumlu ve iki kesimli bir federasyon kurmaları çağrısında bulunuyordu. Soğuk Savaş döneminin son günlerinde 3 Temmuz 1990'da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliğine (AB) tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bundan sonraki süreçte gerek bu başvuru gerekse Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası alanda yeni bir dönemin başlaması Kıbrıs sorununa yeni boyut getirecektir. Bu yeni dönem Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemi sonrası stratejik açıdan nasıl algılandığı, AB üyelik perspektifi ve ABD ile AB arasında Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan tartışmalarla şekillenmiştir.

İki Kutuplu Yapının Sona Ermesi ve Kıbrıs Sorunu

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yeni bir dönem başlamıştır. Charles Krauthammer'in önce tek kutuplu an (*Unipolar Moment*) diye tanımladığı ancak daha sonra bu tek kutupluluğun bir süre daha devam edeceğini ifade ettiği bu dönemde bölgesel sorunlar ve çatışmalar ön plana çıkmıştır.³ Yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte sınır sorunları ve etnik temelli çatışmalar daha kolay görülmeye başlamıştır. Bunun sebebi iki kutuplu dünyada kutup liderlerinin kendi müttefikleri ve yakın coğrafyadaki çatışmaları engelleme ve kontrol etme yeteneğine sahip olmaları durumunun ortadan kalkmasıdır. Hatta Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya Federas-

2 Nasuh Uslu, "Kıbrıs Sorunu ve ABD", *Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi*, İrfan Kaya Ülger ve Ertan Efegil (Der.), Ankara: Ahsen Yayıncılık, 2001, s. 153-154.

3 Charles Krauthammer, "The Unipolar Moment", *Foreign Affairs*, Cilt. 70, Sayı. 1, Bahar 1991, s. 23-33. Charles Krauthammer, *Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World*, Washington D.C.: EEI Pres, 2004.

yonu yeniden etkinliğini sağlamak için Kafkasya ve Orta Asya'daki çatışmaları kışkırtıcı bir politikaya da yönelmiştir. Kıbrıs sorununda ise temel parametreler Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte değişmiştir. Soğuk Savaş döneminde NATO'nun kaygısı Türkiye ve Yunanistan gibi iki müttefik ülke arasında Kıbrıs yüzünden çıkabilecek olan bir çatışma ve gerginliğin ittifakın güney kanadına zarar vermesi ve Sovyetler Birliği'nin Kıbrıs sorunundan dolayı bölgede etkinlik sağlamasıydı. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ise Körfez Savaşı sonrası Orta Doğu bölgesel alanda ön plana çıkarken Kıbrıs'ın ve buradaki üslerin bölgeye yakınlığı gündeme geldi. Kıbrıs sorunu bağlamında tartışmalara ise AB'nin artık aktif bir şekilde müdahil olduğu bir dönem başlamıştır. Daha önce tarafların bir araya gelmesi ve toplumlararası görüşmelere yönelik girişimlerde ABD ön planda yer alırken artık AB, Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyelik sürecinden dolayı sorunu içine alma kaygısıyla çözüm için çaba sarf etmeye başlamıştır. 30 Haziran 1993 yılında Komisyonun Rum Kesimi'nin başvurusuna olumlu cevap vermesinin ardından Yunanistan'ın aktif desteğiyle üyelik süreci devam etmiştir. AB, Kıbrıs Rum Kesimi'ni adanın tamamını temsilen sorun çözülmeden üyeliğe almakla problemi AB içine taşıdığını ve esasen Rum Kesimi'nin de adanın tamamını temsil etmediğini bildiğinden, üyelikten önce mutlaka Kıbrıs sorununun çözülmesini ve tarafların bir anlaşmaya varmalarını istemiştir. Kıbrıs Rum Kesimi 1990 yılında üyelik başvurusunda bulunduğu Türkiye ve KKTC bu başvurunun hukuki temelden yoksun ve geçersiz olduğunu belirtmişlerdir. KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş ise 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplumun siyasi eşitliğine dayalı bir yapı olduğunu dolayısıyla Kıbrıs Türk toplumunu temsil etmeyen Kıbrıs Rum Yönetimi'nin iki toplum adına üyelik başvurusunda bulunamayacağını vurgulamıştır. Yine başvurunun 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile Garanti Antlaşmasına aykırı olduğu da belirtilmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi'nin yaptığı başvurunun 649 sayılı BM kararına uymadığına da değinilmiştir. Buna rağmen Yunanistan'ın AB'nin genişlemesini veto etme tehdidinin de etkisiyle Kıbrıs Rum Kesimiyle üyelik müzakereleri ilerlemiş ve Mayıs 2004'de Kıbrıs sorunu çözülme de Rum Kesimi adanın tamamını temsilen AB'ye üye olmuştur.

1990'ların ortalarında ise AB'nin Kıbrıs sorununa yönelik girişimlerinin yanı sıra ABD'nin de BM'yi harekete geçirme ve BM çerçevesinde bir çözüm çabalarını görüyoruz. Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyelik başvurusu ve bunun Konseyden Komisyona nakledilmesine ABD karşı çıkmıştı. Çünkü ABD açısından 1990'ların ortalarına kadar Kıbrıs sorununda önemli olan NATO ittifakının çıkarları doğrultusunda bir çözümdü ve AB'nin denkleme dâhil edilmesi Türkiye'nin karşı çıkması sebebiyle sakıncalıydı. ABD 1992 yılında BM Genel Sekreteri Butros Butros Gali'nin ortaya attığı Fikirler Dizisini desteklemiştir.

Gazi

Akademik
Bakış

61

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Gali Fikirler Dizisi Türklere bazı anayasal haklar verilmesi karşılığında Kıbrıs Türklerinin toprak vermesi esasına dayanıyordu. Nitekim Gali Fikirler Dizisinin bir parçası olarak sunulan haritada da Türk tarafına % 28.2 oranında toprak bırakılıyor ve su kaynaklarının olduğu Güzelyurt Rumlara veriliyordu. KKTC Gali haritasını reddetti. Aslında görüşmelerin bütününe bakıldığında KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş 100 paragraflık Fikirler Dizisininin 91 paragrafını kabul etmiştir. Taraflar arasında 1993 yılında yapılan görüşmelerden de bir sonuç çıkmamıştır. ABD ise Kıbrıs sorununda AB'yi dışarıda bırakma politikasını değiştirmiş ve Türkiye'nin AB üyelik sürecinin Batı ile bağlanmasında önemli olduğu görüşüyle Kıbrıs sorununun da Türkiye-AB ilişkilerini bozmayacak bir şekilde çözülmesi politikasına yönelmiştir. Bu çerçevede Türkiye ile AB arasında gümrük birliğini destekleyen ABD, Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyelik başvurusuna başlangıçta karşı çıksa da 1990'ların ortalarından itibaren bu politikasını da değiştirmiştir. ABD'nin politika değişikliğinde Soğuk Savaş dönemi sonrası bölgesel çatışmaların maliyetli olabileceğini görmesi ve AB'nin de bu tarz çatışmaları önleyici bir rol oynayabileceğini düşünmesi olabilir. Clinton tarafından Kıbrıs Özel Temsilcisi olarak atanan Richard Holbrooke'un yapmayı düşündüğü Kıbrıs girişimi ise Temmuz 1996'da Yeşil Hat'ta çıkan olaylar nedeniyle gerçekleşmemiştir. 1997, 1998 ve 1999 yıllarında da ABD Kıbrıs Özel Temsilcisi Holbrooke aracılığıyla Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmak için girişimlerde bulunmuştur. ABD açısından önemli olan bir bölgesel çatışma ya da krizin Doğu Akdeniz'de Kıbrıs sorunu yüzünden çıkmasının önlenmesi ve yine bu sorun yüzünden Türkiye'nin Batı'dan tamamen dışlanmasının önüne geçebilmektir. ABD her ne kadar artık AB'nin de Kıbrıs sorununa müdahil olmasına karşı değilse de Bosna örneği bölgesel sorunlarda AB'nin etkili olmadığını göstermiştir. Bosna'da Dayton Antlaşmasının mimarlarından olan Holbrooke'dan aynı başarıyı Kıbrıs'ta da göstermesini bekleyen ABD yönetimi Kıbrıs sorununun karmaşıklığı ve zaman içerisinde toplumlararası ayrışmanın pekişmiş olduğu gerçeğini göz ardı etmiştir. Kıbrıs sorununda adanın dışında Türkiye, Yunanistan hatta İngiltere'nin de taraf konumu ve temel parametreleri bu ülkelerin politikalarının şekillendirmesi de sorunun çözümünde bütün tarafların çıkarlarının uyumlaştırılması gibi bir zorluğu ortaya çıkarmıştır. Tarafların birbirlerine olan güvensizliği silahlanmayı beraberinde getirmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi'nin Rusya'dan S-300 füzeleri almak istemesi gibi bir girişim bir an da adada gerginliği arttırmış ve ABD'nin soruna çözüm çabaları sekteye uğramıştır.⁴

4 Clement H. Dodd, *The Cyprus Imbroglio*, Huntington: The Eothen Press, 1998, s. 162-164. Nasuh Uslu, "Kıbrıs Sorunu ve ABD", *Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi*, İrfan Kaya Ülger ve Ertan Efeğil (Der.), Ankara: Ahsen Yayıncılık, 2001, s. 165-166.

Soğuk Savaş dönemi sonrası uluslararası alandaki gelişmeler Kıbrıs sorununa yönelik tarafların bakış açılarını da etkilemiştir. Kıbrıs Rum Kesimi Yunanistan'ın desteğiyle üyelik yolunda ilerlerken giderek görüşmelerde daha rahat hareket etmeye başlamış, Türk tarafı da Soğuk Savaş dönemi sonrası dünyada artan etnik temelli çatışmalardan ve federasyonların çözülmesi sürecinden etkilenmiştir. Bu uluslararası ortamın yanı sıra Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyelik sürecinin de ilerlemesi karşısında KKTC Meclisi 29 Ağustos 1994 tarihinde 47 sayılı kararı almıştır. Bu kararda Kıbrıs Türk halkının ayrı egemenlik hakkı olduğu vurgulanıyor ve Kıbrıs Rum Kesimiyle Yunanistan arasında savunma alanında gerçekleştirilen girişimler Türkiye ile KKTC arasında da dışişleri, savunma ve güvenlik alanında anlaşmalar yapılmasını zorunlu kıldığı belirtiliyordu. KKTC ile Türkiye arasında ekonomik alanda tüm kısıtlayıcı önlemlerin kaldırılması ve ekonomik entegrasyon için girişimlerin tamamlanmasının istendiği kararın önemli yönlerinden birisi ise KKTC Parlamentosunun daha önce almış olduğu ve federasyonu tek çözüm şekli olarak gören kararı yürürlükten kaldırmasıdır.⁵

1995 yılından itibaren Kıbrıs sorununda AB daha fazla etkin olmaya başlamış ve özellikle Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyelik sürecini Türkiye'nin AB süreciyle ilişkilendirmiştir. Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi'nin tüm adayı temsilen üyeliği konusunda AB'den sorun çıkmayacağı garantisini alınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği Antlaşmasında vetosunu kullanmamıştır. 16 Temmuz 1997 tarihinde AB Komisyonu tarafından açıklanan Gündem 2000 raporunda Kıbrıs ile (Kıbrıs Rum Kesimi) üyelik görüşmelerinin başlatılmasının zaten karara bağlanmış olduğu, fakat başlatılan toplumlara görüşmelerde ilerleme sağlanmasının üyelik görüşmelerini kolaylaştıracağı belirtilmiştir. Türkiye'nin AB genişleme sürecinden dışlandığı rapor, Kıbrıs'ın AB üyelik yolunun açık olduğunu ifade etmektedir.⁶ AB'nin Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyeliğini garanti eden politikası Yunanistan ve Rum Kesiminin müzakerelerdeki tutumunu etkilemiştir. Türkiye'nin stratejik önemine vurgu yapan uluslararası alandaki gelişmeler Türkiye'nin AB üyelik sürecine ABD ile ilişkilerin etkide bulunduğu gibi Kıbrıs sorununu da etkilemiştir. 1999 yılında Kosova hareketi ve Balkanlardaki gelişmeler Türkiye'nin konumunu ön plana çıkarmış ve yine Hazar bölgesi enerji kaynaklarının uluslararası pa-

5 Melek Fırat, "1990-2001 Yunanistan'la ilişkiler", Baskın Oran (Der.), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt. 2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 461. Clement H. Dodd (Der.) *Cyprus: The Need for New Perspectives*, Cambridgeshire, The Eothen Press, 1999.

6 Tuncer Topur, *Dünya ve Türkiye-AB-Kıbrıs Üçgeni*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 384-385.

gazi

Akademik
Bakış

63

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

zarlara ulaştırılması projelerinde de Türkiye önemli bir konuma gelmişti. Bu ortamda AB Aralık 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'ye adaylık statüsü verildi. Ancak Zirve Sonuç Bildirgesinde politik bir çözümün Kıbrıs'ın (Kıbrıs Rum Kesimi) AB'ye katılımını kolaylaştıracağı ifade edilirken bir çözüme ulaşılmassa bile Konseyin üyelik konusundaki kararı vereceği vurgulanmaktadır. AB açısından Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasının Kıbrıs Rum Kesimi'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'ye üyeliği için bir şart olmadığı açıkça teyit edilmiştir. Türkiye'nin aday ülke statüsü ise Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi tarafından Kıbrıs sorununu Türkiye'nin üyelik süreciyle ilişkilendirme konusunda kullanılmıştır. Bu arada uluslar arası alanda Soğuk Savaş dönemi sonrası yaşanan ve adeta yeni bir dönemi açan 11 Eylül 2001 terör saldırıları meydana gelmiş ve Irak'tan Afganistan'a uzanan bir coğrafya terörle mücadele konsepti içinde ön plana çıkmıştır. Türkiye, Afganistan'a yönelik NATO operasyonunda aktif rol oynamış ve yine Orta Doğu'daki gelişmeler Türkiye'nin stratejik önemini gözler önüne sermiştir. Türkiye Kıbrıs sorununda müzakerelerin üye olmadığı AB çatısı altında değil, BM çatısı altında yürütülmesini istemekteydi. Zamanla AB'nin Kıbrıs sorununda mevcut yaklaşımıyla bir ilerleme sağlanamayacağı anlaşılmıştır. Her ne kadar soruna çözüm bulunmasa da Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla Rum Kesimine üyelik garantisi veren AB, sorun çözülmeden gerçekleşecek bir üyeliğin meydana getireceği sorunların farkındaydı. Bu nedenle BM'nin bir an önce devreye girmesi ve ortaya bir plan koymasını da AB desteklemiştir. Bu ortamda 11 Kasım 2002 tarihinde dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın adıyla anılan Annan Planı ortaya atılmıştır.

Annan Planı ve Referandum Sonrası Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs sorununa çözüm için ortaya atılan Annan Planı daha önceki Kıbrıs planlarıyla benzer özellikler taşımasına rağmen daha kapsamlı olması ve uluslararası ortamın etkisiyle taraflar üzerinde daha fazla baskı ile birlikte kabul edilen metnin her iki kesimde de referanduma sunulması gibi farklılıkları bulunmaktadır. Çeşitli değişikliklere uğrayan plana son şekli İsviçre'nin Luzern kenti yakınlarındaki Bürgenstock'da yapılan görüşmelerle verilmiş ve ortaya çıkan metin 24 Nisan 2004 tarihinde Kuzey ve Güney de referanduma sunulmuştur. Referandum sonucunda Kuzeyden % 64.9 oranında evet çıkarırken Güneyden % 75.8 oranında hayır çıkmış ve taraflardan birisinin reddetmesi üzerine plan yürürlüğe girememiştir. Annan Planı iki kurucu devletten oluşan bir federasyon öngörmekteydi. Yasama yetkisi Senato ve Temsilciler Meclisinden oluşan iki kesimli bir Parlamento tarafından kullanılacaktı. 48 üyeden oluşacak olan meclislerde, Senatoda eşit temsil olurken, Temsilciler Meclisinde ise her bir kurucu devletin iç vatandaşlık statüsüne sahip şahısların oranına göre ancak herhangi bir kurucu devlete düşen sandalye sayısı

toplam sandalye sayısının dörtte birinden az olmaması şartıyla bir dağılım belirlenmişti. Planın Şubat 2003 tarihinde sunulan versiyonuna göre Türk kurucu devletinin nüfusunun % 21'ine kadar ulaşacak sayıda Rum Kuzeye yerleşebilecekti. Kıbrıs sorununda önemli konulardan birisi olan mülkiyet ile ilgili olarak da plan iki kurucu devletten ikişer ve Kıbrıslı olmayan, Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık vatandaşı da olmayan yedi kişiden oluşacak bir Mülkiyet Kurulu oluşturulmasını içermektedir. Kurulun 10 yıl süreyle görev yapması ve bu süre sonunda da görev süresinin birer yıl uzatılması öngörülmektedir. Plana yönelik Rum Kesiminin itirazı federe devletlere verilen yetkilerin fazlalığı noktasında olmuştur. Kuzeyden göç eden Rumların maksimum sayıda Kuzeye dönmeleri beklentisinin yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetlerinin de adadan hemen çıkması Rumların talepleri arasındaydı. Planın Türk tarafını rahatsız edici yönleri ise Kıbrıs'ta iki kesimliliği ortadan kaldıracak ve Türkiye'nin etkin ve fiili garantisini sulandıracak öğeler içermesiydi. Plana göre adada Türk Silahlı Kuvvetlerinin varlığı kademeli olarak azaltılıyordu. Asker sayısı 29 ayda 6 bine 2011'de 3 bine ve 2018'den sonra üç yılda bir gözden geçirilmesi şartıyla 650'ye indirilecekti.⁷ Planın iki kesimliliği ortadan kaldıracak asıl yönü ise derogasyon olarak adlandırılan sınırlamaların özellikle yerleşim sınırlamalarının AB müktesebatına uymadığı gerekçesiyle ortadan kaldırılabilirdiydi. Çünkü derogasyonlar AB tarafından birincil hukuk haline getirilmemişti.⁸ Mülkiyet ile ilgili düzenlemede sorunu çözmekten uzaktı. 10 yıl süreyle görev yapacak olan Mülkiyet Kurulu mülklerle ilgili statünün daha uzun süre belirsiz olacağı anlamına gelmekteydi. Ortak devletin ve oluşturucu devletin mülklerle ilgili olarak davaların durdurulması için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine talepte bulunabilecekleri belirtilse de, böyle bir talep Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hâkimleri için bağlayıcı değildir.⁹ Şubat 2003'de hazırlanan plan üzerinde Lahey'de bir anlaşmaya varılamamıştır. Bu arada Kıbrıs Rum Kesimi'nde plana sıcak baktığı izlenimi veren Klerides seçimleri kaybetmiş ve plana karşı olan Papadopoulos Güneye Devlet Başkanı olmuştur. KKTC'de ise 14 Aralık 2003 tarihinde yapılan seçimler sonucunda Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Demokrat Parti arasında koalisyon hükümeti kurulmuştur. KKTC'nin 23 Nisan 2003 tarihinden itibaren Güneyden Kuzeye geçişler için kapıları açmasıyla başlayan süreç New York'ta Türkiye, KKTC, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin katıldığı görüşmelere kadar devam etmiş ve ardından

7 Gündüz Aktan, "Nedir Bu Telaş", *Radikal*, 31 Mart 2004, Gündüz Aktan, "Kıbrıs Çeşitlemeleri", *Radikal*, 7 Nisan 2004.

8 Gündüz Aktan, "Derogasyonlar", *Radikal*, 24 Mart 2004.

9 Ertan Efeğil, *Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 2003, s. 62.

Gözi

Akademik
Bakış

65

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

İsviçre'nin Luzern kenti yakınlarındaki Bürgenstock'da yapılan görüşmelerin son turu sonucunda ortaya Annan Planının referandumda sunulan versiyonu çıkmıştır. Referandumda sunulan metinde Kuzeye yerleşecek Rumların oranı % 18 olarak belirlenmiş ve Rum Kesimine % 7'si Kuzeyden, % 2.5'i ara bölgeden ve % 1'i İngiliz üslerinden olmak üzere toprak bırakılmıştır. Plana göre 60-70 bin civarında Rum Kuzeye yerleşecekti. Türk tarafına yerleşecek Rumların ikincil ikametgâh mantığına göre Federal düzeyde seçme ve seçilme haklarını Güneyde kullanacakları hükmü getirildi. Böylece Senatodaki Kuzeyden seçileceklerin Türk olması garanti ediliyordu.¹⁰ Sonuçta plan Rum Kesiminde reddedilince yürürlüğe giremedi. Ancak daha sonra Kıbrıs sorunu ile ilgili tartışmalarda temel olabilecek bir çalışma olarak kalmıştır. KKTC ise referandumda verilen evet oylarından dolayı izolasyonların kalkması konusunda büyük bir beklenti içerisine girmiştir. Türkiye'de de Rum Kesimi'nin hayır oylarıyla sorunun çözümsüz kalması karşısında Kıbrıs sorununun AB üyelik sürecinde engel olarak konamayacağı kanısı belirmeye başlamıştı. Ancak referandum sonrası süreçte KKTC ve Türkiye'nin beklentilerinin gerçekleşmediği ve Mayıs 2004'den itibaren referandumda çıkan hayır oylarına rağmen Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB üyesi olan Kıbrıs Rum Kesimi'nin Türkiye'nin üyelik süreci önünde de ciddi sorunlara yol açabileceği ortaya çıkmıştır.

17 Aralık 2004 AB Brüksel Zirvesi'nin Sonuç Bildirgesi'nin 19. maddesinde Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlamasından önce Ankara Antlaşmasının 10 yeni AB üyesini de kapsayacak şekilde güncellenmesi istenmiştir. Ayrıca 23. maddeye göre her müzakere başlığının açılıp, kapanmasında AB ülkelerinin onayının gerekmesidir. Bu durum Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'a önemli bir avantaj getirmektedir. Türkiye, Ankara Antlaşmasını 10 yeni AB üyesini de kapsayacak şekilde genişleten Uyum protokolü olarak da adlandırılan Ek Protokolü onaylamış ancak bir de deklarasyon yayınlamıştır. Bu deklarasyon 6 paragraftan oluşmaktadır ve Türkiye burada protokolü onaylamasının Güney Kıbrıs Rum Yönetimini tanıma anlamına gelmediğini vurgulamıştır. Yine Kıbrıs sorununa çözüm konusunda kararlılığını ifade eden Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında kurulan asıl ortaklık devleti olmadığını ve Türkleri temsil etmediğini belirtilmiştir. Türkiye deklarasyon ile 1960 garanti, ittifak ve kuruluş antlaşmalarından kaynaklanan hak ve menfaatlerinde bir değişme olmadığını teyit etmiş ve Deklarasyonda ek protokolün

¹⁰ Bakınız, Kamer Kasım, "Kıbrıs Sorunu ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Süreci", Harun Arıkan ve Muhsin Kar (Der.), *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Siyasal, Bölgesel ve Ekonomik Boyutlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 259-273. Kamer Kasım, "Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz'de Güvenlik", Kamer Kasım ve Zerrin A. Bakan (Der.), *Uluslararası Güvenlik Sorunları*, Ankara: ASAM Yayınları, 2004, s. 125-140.

imzalanmasının KKTC ile olan ilişkileri değiştirmeyeceği de vurgulanmıştır. Türkiye, Kıbrıs'ta kapsamlı bir çözüm sonucunda oluşacak yeni ortaklık devleti ile ilişkiler tesis etmeye hazır olduğunu da vurgulamıştır. Deklarasyon metniyle birlikte Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan basın açıklamasında da Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla tanınan Rum Yönetimi'nin sadece Yeşil Hat'tın güneyinde egemen olduğu belirtilmiştir.¹¹Türkiye'nin bu deklarasyonuna karşı AB Daimi Temsilciler toplantısında müzakere süreci içerisinde Türkiye'den "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni tanınması istenmiştir. Yine tanıma ile Kıbrıs sorununun çözümü birbirinden ayrılmış ve sürekli Türkiye'nin bir şantaj altında kalmasını sağlayacak bir ifadeye yer verilmiştir. Bu Türkiye'nin ileri sürdüğü tanımanın Kıbrıs sorununun çözümüne bağlı olduğu şeklindeki politikasına uymamaktadır. Yine Türkiye'den liman ve havaalanlarını Rum Kesimi ulaşım araçlarına açması da istenmektedir ve bu durumun gerçekleşmemesinin bütün müzakereyi etkileyeceği belirtilmiştir. Türkiye 24 Ocak 2006 tarihinde soruna çözüm amaçlı bir eylem planı ortaya atmıştır. Bu plan şu hususları içermektedir: 1) Türkiye'nin limanlarının, AT-Türkiye Gümrük Birliği kapsamındaki malların ticareti çerçevesinde Kıbrıs Rum gemilerine açılması. 2) Kıbrıs Rum havayolu taşıyıcılarının üst uçuşlar için Türk hava sahasını kullanmalarına ve Türk havaalanlarını kullanmalarına, ilgili uluslararası kurallar ve usuller çerçevesinde izin verilmesi. 3) Gazimagosa, Girne ve Gemikonağı dahil, Kuzey Kıbrıs'taki limanların, Kıbrıs Türk yönetimi altında malların, kişilerin ve hizmetlerin uluslararası dolaşımına açılması. 4) Ercan Havaalanı'nın Kıbrıs Türk yönetimi altında doğrudan uçuşlara açılması. 5) Kuzey Kıbrıs'ın ekonomik bir varlık olarak AB gümrük birliğine pratik açıdan dahil edilmesi amacıyla, özel düzenlemelerin yürürlüğe girmesi. Ada'daki taraflar arasında ve taraflar ile dünyanın geri kalanı arasında ticaretin engelsiz biçimde yapılmasının sağlanması. 6) Kıbrıs Türk tarafının uluslararası sportif, kültürel ve sosyal alanlardaki diğer faaliyetlere serbestçe katılabilmesi. Türkiye bu maddelerin uygulanmasına yönelik olarak da planın devamında şunları önermiştir: 7) Üzerinde mutabık kalınacak bir takvim çerçevesinde bir bütün olarak uygulanacak eylem planına nihai şeklini vermek amacıyla, BM Genel Sekreteri'nin himayesinde ve Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Türk tarafı ve Kıbrıs Rum tarafının katılımıyla en geç Mayıs/Haziran 2006'ya kadar bir üst düzey toplantı gerçekleştirilmesi. 8) Eylem planı ve toplantının sonuçlarının BM Genel Sekreteri tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne sunulması; BM Genel

¹¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı web sayfası, <http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/CF1DE678-FA55-4B98-9E39-23D34C343EA5/0/DEKLARASYONMETNI.doc>, 29 Temmuz 2005. Kamer Kasım, "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Kıbrıs, Ermeni Sorunu ve Azınlıklar", *Avrasya Dosyası*, Cilt. 11, Sayı. 1, 2005, s. 94-96.

Gazi

Akademik
Bakış

67

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

Sekreteri'nin ayrıca, gelişmeleri Güvenlik Konseyi'ne rapor etmek amacıyla, planın uygulanmasını sürekli gözetim altında tutacak bir mekanizma kurulması hususunu da değerlendirmesi. 9) BM'nin ve AB Komisyonu'nun özelliklerle Kıbrıs Türk tarafına sağlayacağı destek, önerilen tedbirlerin uygulanmasını kolaylaştırmaya yardımcı olacaktır. 10) Eylem planı hiçbir şekilde ilgili tarafların hukuki ve siyasi pozisyonlarına hanel getirmeyecektir. Eylem planı, Kıbrıs sorununa kapsamlı çözüm perspektifinden, Ada'da gerçek bir işbirliği ve karşılıklı güven ortamı yaratmayı amaçlamaktadır.¹² Plan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan tarafından kabul görmemiştir. Ardından Finlandiya tarafından ortaya atılan plan da kabul görmemiştir.

Türkiye 2006 Aralık AB Zirvesi öncesinde de bir öneride bulunmuştur. Türkiye bir liman ve havaalanını Kıbrıs Rum Kesimi sivil araçlarına 1 yıllığına açmayı teklif etmiştir. Karşılığında AB'den BM şemsiyesi içerisinde bir çözüme destek olmasını ve AB Komisyonu'nun hazırladığı Doğrudan Ticaret Tüzüğü çerçevesinde Magosa limanı'nın KKTC idaresinde ticarete ve Ercan Havaalanının da yine KKTC idaresinde 12 ay içerisinde doğrudan uluslararası uçuşlara açılmasını istemiştir. Bunlar sivil, ticari ve kargo uçuşlarını kapsamaktaydı. Türkiye'nin önerisi AB Komisyonu tarafından olumlu bir adım olarak değerlendirilirken, dönem başkanı Finlandiya önerinin müzakerelerin rayına oturması için yeterli olmadığını ifade etmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi ise öneriyi Türkiye'nin AB sürecinde yerine getirmesi gerekli yükümlülüklerini "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin ödün vermesine bağlaması olarak değerlendirmiş ve özellikle Ercan Havaalanının açılmasının KKTC'yi tanımak anlamına gelebileceği belirtilmiştir.¹³

Türkiye liman ve havaalanlarının Kıbrıs Rum Kesimi araçlarına açılması için KKTC'ye yönelik izolasyonların kaldırılmasını istemektedir. Referandum sonrası süreç ise hem Türkiye hem de KKTC'de hayal kırıklığına neden olmuştur. AB soruna çözüm bulma gayretine devam ederken Kıbrıs Rum Kesimi'ne baskı uygulamak yerine Türkiye'nin üyelik sürecinde Kıbrıs sorununu Türkiye'ye karşı kullanma politikasına yönelmiştir. Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB mekanizmasını Kıbrıs sorununda lehlerine kullanma çabalarına karşın Türkiye Kıbrıs konusunun BM çerçevesi içinde ele alınmasını istemektedir. ABD için ise Irak'taki gelişmeler ve İran ile olan problemlerden dolayı Türkiye ile ilişkiler giderek önem kazanmaktadır. Kıbrıs yüzünden Türkiye

12 T.C. Dışişleri Bakanlığı web sayfası, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/guncel/yeni_acilim.htm, 01.11.2006.

13 Kamer Kasım, "Kıbrıs Sorununda Çözüm Önerilerine İlişkin Düşünceler", *Journal of Turkishweekly*, <http://www.turkishweekly.net>, 11 Aralık 2006.

ile problem yaşamak istemeyen ABD yönetimi BM çerçevesinde sorunun ele alınması politikasını savunmaktadır. Adanın bölünmüş şekliyle üyeliğe alınmış olması AB için bir problemdir. ABD'nin önem verdiği konu ise Kıbrıs'taki İngiliz üslerinin muhafazasıdır. ABD ve İngiltere Orta Doğu'ya yönelik operasyonlarda bu üsleri kullanabilmektedirler. Zaten Annan Planında da İngiltere adadaki üslerini korumaktaydı. Adadaki yapı kısa sürede bir çözüm bulunmadığı takdirde ayrılmaya doğru gitmektedir. Bu süreçte KKTC'de tanınma yolunda bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu konuda ilk somut adım KKTC ile Suriye arasında feribot seferlerinin başlamasıdır. Bu seferlerin tanıtma turunda KKTC heyeti KKTC pasaportlarıyla Suriye'ye girmiştir. KKTC'deki Gazimağusa limanından feribotla Suriye'nin Lazkiye limanına gelen heyeti limanda Suriye yetkilileri karşılamıştır. Suriye Denizcilik Odası Başkanı Sabıra KKTC vatandaşlarına diğer ülke vatandaşlarına uygulanan prosedürün uygulanacağını belirtmiştir.¹⁴ Suriye'nin bu politikasını Güney Kıbrıs Rum Yönetimi protesto etmiştir. Türkiye'nin Orta Doğu ve Kafkasya-Orta Asya coğrafyasında gelişen ilişkileri ve referandum sonrası Kıbrıs Rum Kesimi'nin çözüm istemeyen taraf olarak algılanmasının etkisiyle KKTC'nin bazı ülkelerle temasları kolaylaşmıştır. KKTC Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Turgay Avcı 62. BM Genel Kurulu vesilesiyle olan İslam Konferansı Örgütü Dışişleri Bakanları Koordinasyon toplantısına katılmak için gittiği New York'da temaslarda bulunmuş ve Pakistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Riaz Khan başkanlığındaki heyetle bir araya gelmiştir.¹⁵ KKTC yetkililerinin bu tarz temaslارının giderek artması beklenebilir.

Sonuç

İngiltere'nin egemenliğini sona erdiren iki toplumlu ve iki kesimli Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1963 olaylarıyla birlikte yaşayamayacağını anlaşılması ve Makarios'un devrildiği darbe ile yapının tamamen çökmesi ve Türkiye'nin Garantörlük haklarına dayanarak yaptığı Barış Harekâtı sonrası Kıbrıs'ta yeni bir dönem başlamıştır. Soğuk Savaş dönemi koşullarında Kıbrıs sorununa yönelik ülkelerin politikaları global kaygıları yansıtmış ve Sovyetler Birliği'nin bölgede etkinliğini sağlamaması ve Kıbrıs sorunu yüzünden Türkiye ile Yunanistan arasında çıkabilecek olan bir çatışmanın NATO'nun Güney kanadına zarar vermemesi NATO üyesi ülkelerin Kıbrıs sorununa yönelik politikasında belirleyici olmuştur. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ise Kıbrıs soru-

14 "Suriye KKTC Pasaportunu Kabul Etti", *Kıbrıs Postası*, <http://www.kibrispostasi.com/>, 23 Eylül 2007.

15 "Avcı: İKÖ İlişkilere Büyük Önem Veriyoruz", *Kıbrıs Postası*, <http://www.kibrispostasi.com/>, 29 Eylül 2007.

Görüş

Akademik
Bakış

69

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

nundaki temel parametreleri değiştirmiştir. ABD için artık Sovyetler Birliğine karşı Kıbrıs'ta kontrolü sağlamak ve iki NATO üyesi müttefik olan Türkiye ve Yunanistan'ın arasındaki Kıbrıs yüzünden çıkabilecek olan bir çatışmayı önleme saiki ortadan kalkmıştır. Kıbrıs sorununda Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye tam üyelik başvurusu ve AB'nin bu başvuruyu ele almasıyla birlikte AB faktörü devreye girmiştir. ABD 1990'ların ortalarına kadar soruna AB'nin müdahale etmesini istemezken bu politikayı daha sonra değiştirmiştir. 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası gelişmeler ve ardından Irak Savaşı bölgeye yakın olan Kıbrıs'ta istikrarı önemli kılmıştır. İngiltere'nin adadaki üsleri Orta Doğu'ya müdahalelerde ABD için de önem taşımaktadır. Türkiye'nin AB üyelik sürecini destekleyen ABD için önemli bir konu da Kıbrıs sorununun Türkiye'nin üyelik sürecini sekteye uğratmamasıdır. ABD bu nedenle AB'nin soruna müdahil olması konusundaki politikasını değiştirse de Türkiye'nin beklentisi doğrultusunda soruna BM çerçevesinde çözüm bulunması için girişimlerde bulunmuştur. Nitekim BM'nin yeni bir Kıbrıs Özel Temsilcisi ataması yolunda ABD'nin telkinleri ve BM'nin süreci başlatması yolunda ısrarı söz konusudur.

Yunanistan Türkiye'nin AB üyelik sürecinde bulunmasını Kıbrıs'ta ve Ege'de isteklerini gerçekleştirmek için kullanma eğilimindedir. Kıbrıs Rum Kesimi'nde ise mevcut yönetim iki kesimli ve iki toplumlu yapıya dayalı bir çözümü kabul etmeyeceğini açıkça belli etmiştir. AB ise referandum'da evet oylarına rağmen KKTC'ye yönelik izolasyonların kaldırılması yönünde adım atmamakta ve adeta KKTC cezalandırılmaktadır. KKTC'nin izolasyonunun devam etmesi ve egemenliğinin tanınmaması tarafların eşit şartlarla müzakere etmesini engellemektedir. Türkiye liman ve havaalanlarının Rum Kesimi araçlarına açılması için KKTC'ye yönelik izolasyonların kalkmasını istemektedir. Türk tarafı planın reddedilmesi sonrasında da açılımlarına devam etmiştir. Lokmacı barikatının kaldırılması önemli bir adımdır. KKTC mülkiyet ile ilgili başvuruları değerlendirmek üzere komisyon kurmuş ve buraya yapılan başvurular ile ilgili olarak kararlar verilmiştir. KKTC ve Türkiye'de plan sonrası gelişmeler değerlendirildiğinde AB'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimine çözüm için baskı yapmadığı hatta Rum Yönetimi'nin Kıbrıs'ı Türkiye'nin üyelik süreci önünde kullanmaya devam ettiği izlenimi oluşmuştur. Çözüm süreci uzadıkça iki ayrı toplumun mevcut durumda yollarına devam etmeleri çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'de yaptığı ilk dış gezi olan KKTC'deki açıklamasında adada iki ayrı toplumun olduğunu vurgulamıştır. Bu şartlarda iki toplumu ortak bir devlet çatısı altında bir araya getirecek bir formülü bulmanın ya da kalıcı kılmanın zorluğu ortadadır. İki ayrı devletli yapı giderek pekişmektedir. AB'nin dışındaki uluslararası toplumunda referandum sonrası Kıbrıs sorununa bakışı da değişmiştir. Orta Doğu ve

Hazar bölgesi enerji kaynakları üzerindeki tartışma ve rekabetin devam ettiği ve Orta Doğu'daki sıcak ortamın sürdüğü bir yapıda Kıbrıs stratejik önemini korumaya devam edecektir. Adadaki İngiltere'nin egemen üslerinin korunduğu yapıdan İngiltere gibi ABD'de şikâyetçi değildir. Kıbrıs Rum Kesiminde de hiçbir şekilde Kuzeyle bir arada yaşamayı istemeyen azımsanamayacak bir kitle vardır. KKTC'de de giderek uluslararası alana çıkma ve ekonomik anlamda da gelişmeler başlamıştır. Türkiye için ise mevcut yapı sadece AB üyelik sürecinde sorun oluşturması sebebiyle tartışılmaktadır. Bunun aşılabilmesi halinde uzun ömürlü olmayacak ve çatışmalara yol açabilecek bir antlaşmaya mevcut durumu Türkiye'de tercih edecektir. Eğer Kıbrıs sorunuyla ilgili yeni bir BM planı veya girişimi olursa bu Annan Planını temel alacaktır. İki kesimli ve iki toplumlu bir planının Kıbrıs Rum Kesimine kabul ettirilmesi için AB ve ABD'nin baskısı gereklidir. Türkiye'nin de Annan Planında belirtilen şekilde yeni bir planda da yer alabilecek olan derogasyonların kalıcılığı için AB tarafından birincil hukuk haline getirilmesinde ısrarcı olması gereklidir. AB'nin soruna müdahil olmasındaki ikilem Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi üye ülke iken Türkiye'nin dışarıda kalmasıdır.

KAYNAKÇA

- "Avcı: İKÖ İlişkilere Büyük Önem Veriyoruz", *Kıbrıs Postası*, <http://www.kibrispostasi.com/>, 29 Eylül 2007.
- "Suriye KKTC Pasaportunu Kabul Etti", *Kıbrıs Postası*, <http://www.kibrispostasi.com/>, 23 Eylül 2007.
- AKTAN Gündüz, "Derogasyonlar", *Radikal*, 24 Mart 2004.
- AKTAN Gündüz, "Kıbrıs Çeşitlemeleri", *Radikal*, 7 Nisan 2004.
- AKTAN Gündüz, "Nedir Bu Telaş", *Radikal*, 31 Mart 2004.
- DODD Clement H. (der.) *Cyprus: The Need for New Perspectives*, Cambridgeshire, The Eothen Press, 1999.
- DODD Clement H., *The Cyprus Imbroglia*, Huntingdon: The Eothen Press, 1998.
- EFEĞİL Ertan, *Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 2003, s. 62.
- EREGÜN Necati, *The Cyprus Dispute*, Nicosia: K. Rüstem and Brother, 1984.
- FIRAT Melek, "1990-2001 Yunanistan'la ilişkiler", Baskın Oran (Der.), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt. 2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 461.
- İSMAİL Sebahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Kaştaş Yayınları, Ağustos 1998.

Gözi

Akademik
Bakış

71

Cilt 1, Sayı 1
Kış 2007

- KASIM Kamer, "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Kıbrıs, Ermeni Sorunu ve Azınlıklar", *Avrasya Dosyası*, Cilt. 11, Sayı. 1, 2005, ss. 94-96.
- KASIM Kamer, "Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz'de Güvenlik", Kamer Kasım ve Zerrin A. Bakan (der.), *Uluslararası Güvenlik Sorunları*, Ankara: ASAM Yayınları, 2004, ss. 125-140.
- KASIM Kamer, "Kıbrıs Sorunu ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Süreci", Harun Arıkan ve Muhsin Kar (der.), *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Siyasal, Bölgesel ve Ekonomik Boyutlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, ss. 259-273.
- KASIM Kamer, "Kıbrıs Sorununda Çözüm Önerilerine İlişkin Düşünceler", *Journal of Turkishweekly*, <http://www.turkishweekly.net>, 11 Aralık 2006.
- KRAUTHAMMER Charles, "The Unipolar Moment", *Foreign Affairs*, Cilt. 70, Sayı. 1, Bahar 1991, ss. 23-33.
- KRAUTHAMMER Charles, *Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World*, Washington D.C.: EEL Pres, 2004.
- SALEM Norma (Der.), *Cyprus: A Regional Conflict and Its Resolution*, New York: St. Martin's Press, 1992.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı web sayfası, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/guncel/yeni_acilim.htm, 01.11.2006.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı web sayfası, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/CF1DE678-FA55-4B98-9E39_23D34C343EA5/0/DEKLARASYONMETNi.doc, 29 Temmuz 2005.
- TOPUR Tuncer, *Dünya ve Türkiye-AB-Kıbrıs Üçgeni*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss. 384-385.
- USLU Nasuh, "Kıbrıs Sorunu ve ABD", *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi*, İrfan Kaya Ülger ve Ertan Efegil (der.), Ankara: Ahsen Yayıncılık, 2001, ss. 153-154.